

BİR SOSYAL POLİTİKA ARACI OLARAK AFAD

Salih TOSUN¹

ÖZ

Afetler tabii yaşamda beklenilmeyen ve insanlığın hazırlıksız yakalandığı, toplumsal yıkımlar oluşturan olaylardır. Afetlerin öngörülebilir ve sonuçlarının katlanılabilir kılınmasında, sosyal politika araçları etkin bir kullanıma sahiptir. Türkiye için AFAD, afetlere dirençli toplumun inşası, afetlerin hazırlığı ve müdahalesinde; ülke kaynaklarının kullanımı ve koordinasyonunu sağlayan önemli bir sosyal politika aktörüdür. Çalışma, Türkiye'nin afet yönetiminden sorumlu kurum olarak AFAD'ın kurulduğu, 2009 ile 2019 yılları arası 10 yıllık faaliyetlerini kapsamaktadır. Bu süreçte, AFAD'ın ortaya koyduğu afet yönetimi organizasyonunu ve meydana gelen olaylara yönelik sosyal politika yaklaşımını açıklamaktadır. Türkiye'de afet yönetimi bir sosyal politika aracı olarak değerlendirilmiş ve uyguladığı politikalara yer verilmiştir. Bir doğal afet çeşidi olarak Van depremi, Teknoloji kaynaklı afet türü kapsamında kitlesel insan hareketi olarak Suriyeli göçü ve insani yardım faaliyetleri olarak ulus ötesi yapılan yardımlara yer verilmiştir. Çalışma da kullanılan veriler Uluslararası Afet Veri Tabanı kayıtlarından ve AFAD raporlarından elde edilmiştir. Türkiye'nin afet yönetimi uygulamalarına, sosyal politika penceresinden bakılarak afet yönetimi literatürüne farklı bir bakış açısı kazandırmak amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: AFAD, Afet Yönetimi, Sosyal Politika.

AFAD AS A SOCIAL POLICY TOOL

ABSTRACT

Disasters are events that are unexpected in natural life and that humanity is caught unprepared and that creates social destruction. Social policy tools have an effective use in making disasters predictable and the consequences bearable. AFAD for Turkey, the construction of disaster-resistant communities, disaster preparedness and response in the; It is an important social policy actor that ensures the use and coordination of country resources. The study covers 10 years from 2009 to 2019 by the activities of AFAD, which established as the institution responsible for disaster management in Turkey. In the mean time, it explains the disaster management organization put forward by AFAD and its social policy approach to the events that occur. Disaster management in Turkey evaluated as a social policy tool

¹Sorumlu Yazar / Corresponding Author, Öğr.Gör. Balıkesir Üniversitesi İvrindi SHMYO, Balıkesir, Türkiye.
Mail: salih.tosun@balikesir.edu.tr Orcid ID: 0000-0001-6152-2433

and place is given to the policies it implements. Van earthquake as a type of natural disaster, Syrian migration as a mass human movement within the scope of technology-induced disaster, and transnational aid as humanitarian aid activities. The data used in the study were obtained from the International Disaster Database records and AFAD reports. Turkey's disaster management practices, aimed to provide a different perspective on the social policy literature looking at disaster management window.

Keywords: AFAD, Disaster Management, Social Policy.

GİRİŞ

Afetler tarih boyunca çeşitli şekillerde meydana gelerek, insanların yaşamlarını tehdit etmiş ve toplumun günlük yaşam düzenini bozarak var olan durumun kötüye gidişine sebep olmuşlardır. İnsanoğlu afetlerden hep korkmuş ve kontrolünün dışında tabii olaylar olarak görmüştür. Fakat afetlere yönelik gerekli tedbirler alınarak ve afetler yönelik müdahale yöntemleri iyileştirilerek, afetlerden en az zararla çıkılabilir. İnsanlar afetlerden bireysel değil toplumsal olarak etkilenmektedir. Bu kapsamda afetlerde risk ve kriz yönetiminde yapılacak tüm iş ve işlemlerde toplumu kapsayan politik çalışmaları, sosyal politika ekseninde uygulamak daha doğru bir yaklaşım olacaktır. Sosyal politika kavramsal olarak dar ve geniş anlamlarda açıklanmaya çalışılsa da kısaca bir ülkede devletin toplumun mutluluğu, refahı ve sosyal adaletin sağlanması için barınma, güvenlik, sağlık, eğitim, beslenme, sosyal korunma, istihdam gibi imkânların sağlanması ve sürdürülmesi yönünde uyguladığı politikalar bütünüdür. Sosyal politika, toplumsal sorunların çeşitlenmesiyle her geçen gün yeni anlamlara bürünürken, insanoğlu da teknolojiye kötüye kullanım ve kazalarıyla afet türlerine yenilerini eklemektedir. Belki de yakın gelecekte farklı teknolojik gelişmelerle ve bunların beklenmeyen zararlı sonuçlarıyla şu an tahayyül edemediğimiz yeni afet türlerine önlemler almaya ve müdahale politikaları üretmeye çaba harcanacaktır. Değişmeyen bir gerçek olarak bu afetler kitleler halinde insanları etkileyecek ve afetlere yönelik toplumsal tedbirler ve geliştirilen politikalar kurtarıcımız olacaktır.

Türkiye jeolojik ve jeopolitik konum olarak afetlerin sık yaşandığı bir ülkedir. Türkiye'nin afet yönetim politikaları, 2009 yılında kurulan AFAD'la beraber bütünleşik afet yönetim sistemine kendini entegre ederek daha kapsamlı önleyici ve koruyucu bir yapıya bürünmüştür. AFAD kurulduğu andan itibaren Türkiye tarihinde önemli afetlerin yaşandığı sürece girmiştir. Türkiye'de AFAD'ın 10 yıllık serüveninde 19 doğal, 48 teknolojik afet yaşanmıştır. Bunlara ek olarak AFAD'ın Suriye iç savaşından kaçan sığınmacılara müdahalesi, afet yönetimi bağlamında değerlendirildiğinden, geniş sosyal politika uygulama alanı ortaya çıkarmıştır. Türkiye, bu süreçte 1999 Marmara depremi sonrası en büyük depremlerden biri olan

Van depremini, birçok sel olayını ve maden kazalarını yaşamış, AFAD bu olaylara devletin verdiği sorumluluk ve yetkiyle müdahale etmiştir.

Çalışmada, öncelikle afet yönetiminin sosyal politikayla ilişkisi açıklanmıştır. AFAD'ın 10 yıllık sorumluluğundaki dönemde kurumsal gelişimi, yapısı incelenmiş ve ülke içinde ve dışında yaşanan afetlere ürettiği politikalar üzerinde durulmuştur. Çalışmada sosyoekonomik etkisi ve AFAD'a 10 yıllık süreçte sosyal politika olarak en geniş uygulama alanı oluşturması bakımından 3 olay seçilmiştir. Birinci olayda AFAD'ın doğal afetler sonrası politikalarına örnek Van depreminde devletin diğer kuruluşlarıyla beraber uyguladığı yardım faaliyetleri açıklanmıştır. İkinci olayda teknolojik kaynaklı afetlere örnek olarak da iç savaş sonrası ülkemize sığınan kitlesel insan hareketi, Suriyeli sığınmacılara yönelik politikalar ele alınmıştır. Bu kapsamda AFAD öncülüğünde geçici koruma statüsüne sahip üç buçuk milyondan fazla insana yönelik uygulanan politikalara yer verilmiştir. Üçüncü olay da ise Türkiye, Dünya'da afet sıklığının yüksek olduğu Asya ve Afrika kıtaları arasında bulunduğu AFAD aracılığıyla bölgede ve dünyanın birçok yerinde yaşanan afet olaylarına yönelik insani yardım amaçlı ve sosyal hayata dönüşü hızlandırıcı yapılan ayni ve nakdi yardımlar açıklanmıştır. Bu kapsamda 19 doğal, 48 teknolojik afet arasından seçilen ilk 2 olayın önemli özelliği, toplumu etkileme gücü ve afet türleri açısından müdahalede AFAD'a geniş sosyal politika alanı açmasıdır. Son olay ise afet ve sosyal politika uygulamalarının insani ve uluslararası boyutunu ortaya koymuş olmasıdır. Türkiye'nin AFAD öncülüğündeki afet yönetimi ve afet politikalarına, sosyal politika penceresinden bakılarak afet yönetimi literatürüne farklı bir bakış açısı kazandırılmak amaçlanmıştır.

1. SOSYAL POLİTİKA EKSENİNDE AFET YÖNETİMİ

Sosyal politika terimi kavramsal olarak 19.yy başlarında ortaya çıkmış ve tarihin belli dönemlerinde farklı şekillerde tanımlanmıştır. Sosyal politika yalın anlamda sosyal boyutu ağırlık kazanan politikaları konu almaktadır (Şenkal, 2007: 28). Sosyal boyutundan kasıt toplumla ilgili, ilişkili bütün çalışmaları kapsamaktadır. Sosyal politika toplumun ekonomik hayatında, ekonomik gereksinimleri sebebiyle zarara uğrayacak olan, yoksulluk tehlikesiyle karşı karşıya kalan halkın korunması için gereken sosyal güvenlik ve barışın sağlanmasıyla, devletin ve halkın varlığını koruma ve gelişmesi amacına yönelik önlemler ve örgütlerin tümü biçiminde tanımlanmaktadır (Altan, 2007: 17). Başka bir ifadeyle ekonomik yönden güçsüz ve ihtiyaç sahibi insanların korunması için devlet tarafından oluşturulan tedbirler, özgürlükler ve çeşitli haklar şeklinde tanımlanmıştır (Yenihan, 2017: 178).

Sosyal politika kavramı başlangıçta dar anlamda literatüre girse de 20.yy başlarında ortaya çıkan sosyal, ekonomik ve kültürel sorunlara, sağlamayı hedeflediği çözüm arayışları ile

günümüz geniş anlamına bürünmüştür. Geniş bir perspektifte, sosyal politikanın kapsamı ve içeriği değişerek bütün sosyal sınıfları ve toplumsal bağı sağlayan bütün sosyal alanları kapsayan bir yapıyı oluşturmaktadır (Yenihan, 2017: 178). Bu bağlamda sosyal politika çalışmalarının amacı, sosyoekonomik sorunların çözümünde veya sonuçların hafifletilmesinde aktörlerle beraber sosyal politika araçları geliştirmektir. Geliştirilen bu politika araçları, adaletli ve sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleşmesi için sosyal sermayenin oluşmasına katkı sağlayacaktır (Tepav, 2019). Sosyal politika halkın refahını sağlamak için bir araç olduğu kadar halka zarar verebilecek tehditlere karşı önlem politikalarını kapsayacak kadar geniş anlam içermektedir. Sosyal politika perspektifinde halkı tehdit eden bu unsurlar, afet yönetimi çatısı altında kendine yer bulmaktadır.

Afet terimini Birleşmiş Milletler insanlar için ekonomik, sosyal, fiziksel ve en önemlisi can kayıplarına sebep olan, normal devam eden yaşamı aksatarak ya da durdurarak halkı etkileyen ve yerel imkânların yetersiz kaldığı, dışarıdan yardım gerektiren her çeşit doğal, teknolojik ve insan kaynaklı olaylar olarak tanımlamaktadır (BM, 1992: 27). Afet ülkelerin sosyoekonomik yönden zarara uğratan beşeri kaynaklarını yok eden zamanı saptanamayan önemli tehlikelerdendir. Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde, sermaye stoku ve afet şoklarının zorlaması gibi değişiklikler, insan sermayesi ve teknolojik ilerlemenin önemli hale geldiği yüksek gelirli ekonomilere göre daha önemli bir rol oynamaktadır (Mechler, 2009: 1). Dünya’da son 20 yılda ortaya çıkan afetlerde yıllık ortalama 500 bine yakın insan hayatını kaybetmiş ve afetlerin yol açtığı yıkımların ekonomik maliyeti yıllık ortalama 100 milyar doları aşmıştır (CRED, 2019). Bu süreçte ülkelerin refah seviyelerinde gerilemeler ve kayıplar yaşanabilmektedir. Afetler öncesinde sosyal politikanın toplumsal sorunlara çözüm üretme yaklaşımı kullanılarak, hazırlık çalışmalarının artırılması, kamunun bilinçlendirilmesi ve toplumsal yanıtın güçlenmesi kayıpların azalmasına katkı sağlayacaktır (Bahadır ve Uçku, 2018: 32). Ülkeler, afetlerin sadece sonrasında değil öncesinde de olası riskleri belirleyerek zararı en aza indirmeyi hedefleyen politikalar üretmelidir. Afet yönetiminin tanımından da anlaşılacağı gibi afetler toplumda kapanması güç yaralar açmaktadır. Sosyal politika çalışmaları toplumu gönüllü bir şekilde harekete geçirerek, ülkeyi bu tehditlerden korumalı ve afetler gerçekleştiğinde toplumsal hazırlığı sağlayarak zararı en aza indirgeyici politikaların geliştiricisi olmalıdır (Snyder ve Omoto, 2008: 28). Bu politikaların üretimin de ve geliştirilmesinde insanın sosyal bir varlık olduğundan yola çıkılarak sosyal ağların gücü ve etkinliğinin, toplulukların afet olaylarıyla başa çıkma becerilerini etkileyeceği unutulmamalıdır (Misra vd., 2017: 281).

Afet yönetimi planlaması geleneksel olarak topluluk planlamasıyla bağlantılı olmasa da, sürdürülebilir tehlike azaltma konusundaki yeni odaklanma, açıkça bu iki disiplinin entegrasyonunu gerektirmektedir. Sürdürülebilir ve tehlikelerin azaltılmasına yönelik başarılı

herhangi bir yaklaşımın, doğası gereği katılımcı olması ve yerel karar alma düzeyiyle bağlantılı olması gerektiği açıktır (Pearce, 2003: 226-227). Uluslararası topluma model olabilecek verimli bir afet yönetim planı oluşturmak için afetler ve kazalar anında şeffaf ve hesap verebilir olmak gerekir. Dahası, hükümetin afet sonrası yönetim kabiliyeti, yerel topluluklar ve vatandaşlarla müzakere edilerek değerlendirilmeli çıkarılan dersleri anlamak ve gerekli politikaları uygulamak sürdürülebilir kalkınma hedefleri için çok önemlidir (Managi ve Guan, 2017: 120-121). Günümüzde afet yönetim anlayışında olması gereken, sosyal sorunlar gibi her geçen gün artan ve değişime uğrayan afet türlerine karşı, önlemler ve hazırlıklar geliştirilerek, uygun politikalarla güncel sorunların çözümleri aranmalı ve geleceğin afetlerini görüp hazırlıklı olunmalıdır (Tosun vd., 2019: 157). Sosyal politikayla afet ve afet yönetimi kavramlarından yola çıkarsak halkın refahını bozan ve sosyoekonomik yönden zararlar oluşturan afetleri iyi yönetebilmek için, etkili ve öngörülebilir toplumu kapsayan politikalar üretmek gerekir. Bu kapsamda mikro krediler, nakdi destekler ve sosyal yardımlara erişim, hane halklarının afetlere karşı dayanıklılığını güçlendirme de yardımcı olacaktır (Arouri, 2015: 59). Amaç, toplumu oluşturan tüm bireylere bu sosyal yardım ve hizmetleri ulaştırarak normale dönüşü hızlandırmak olmalıdır. Sosyal politikalar günümüzde multidisipliner bir yapıya bürünmüş toplumun tüm sorunlarına çözümler arayan ve uygun politikalar sunmayı hedefleyen bir konumdadır. Ülke için olası afet risklerini tespit ederek toplumu öngörülebilir tehditlere karşı dinamik tutmak sosyal politikanın görevleri arasındadır. Ayrıca sosyal politika dezavantajlı gruplara devlet tarafından sosyal yardım ve hizmetler sunarak refah düzeyini yükseltmeyi hedeflemektedir. Afet sonrası devlet tarafından uygulanması gereken müdahale ve iyileştirme evresinde sosyal politika uygulamaları dezavantajlı grup olarak gördüğü afet mağdurlarına sosyal devletin sunduğu hizmetleri üretmeyi ve uygulamayı hedeflemektedir.

2. SOSYAL POLİTİKA ARACI OLARAK AFAD'IN KURUMSAL YAPISI

Türkiye sahip olduğu tektonik, sismik, topoğrafik ve iklimsel yapısı gereği doğal afetlerin sık yaşandığı bir ülkedir. Ayrıca konum olarak Orta Asya ve Kuzey Afrika ülkelerinde yaşanan terör olayları sonrası gelişen kitlesel insan hareketlerinin odağında bir ülkedir (Tosun vd., 2019: 156). Türkiye afet politikalarını oluşturmada geç kalmış, 1939 Erzincan depreminden sonra geliştirmeye başlamıştır. Bundan sonraki süreçte 1999'da meydana gelen Marmara depremi önemli bir mihenk taşı olmuştur. Büyük can ve mal kaybıyla sonuçlanan bu deprem afet politikalarının yetersizliğini ve her yönüyle geliştirilmesi gerektiğini göz önüne sermiştir. Türkiye depremlerden dolayı yaşanan afetlerde can kaybında üçüncü, etkilenen insan sayısı olarak da sekizinci sırada yer almaktadır (AFAD, 2019).

Türkiye’de afet yönetimi AFAD öncesi dönemde üç farklı yapılanmadan oluşuyordu. İçişleri Bakanlığı bünyesinde Sivil Savunma Genel Müdürlüğü bulunurken, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı nezdinde Afet İşleri Genel Müdürlüğü olarak ayrıca Başbakanlığa bağlı Türkiye Acil Durum Yönetimi Genel Müdürlüğü şeklinde yapılanmıştı. Bu yapıların hepsi 2009 yılında çıkarılan 5902 sayılı yasa ile Başbakanlığa bağlanarak, yetki ve sorumluluklar tek bir çatıda toplanmış ve yasal zemini oluşturularak özgün kurumsal yapısıyla Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı adıyla revize edilmiştir. Fakat 9 yıl sonrasında Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçişte Başbakanlığın kaldırılmasıyla beraber AFAD, 15.07.2018 tarihli 4 Nolu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile İçişleri Bakanlığına bağlanmıştır (4 Nolu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, 2018).

AFAD’ın görev, yetki ve sorumlulukları 4 Nolu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile yeniden düzenlenmiştir. AFAD’ın kuruluş amacı; afet ve acil durumlar ile sivil savunmaya ilişkin hizmetlerin ülke düzeyinde etkin bir şekilde gerçekleştirilmesi için gerekli tedbirlerin alınması ve olayların meydana gelmeden önce hazırlık ve risk azaltma, olay sırasında yapılacak müdahale ve olay sonrasında gerçekleştirilecek iyileştirme çalışmalarını yürüten kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyonun sağlanması, yurt içinde ve yurt dışında insani yardım operasyonlarının yapılması ve koordine edilmesi ile bu konularda politika önerilerinin geliştirilmesi ve uygulanması sağlamaktır (4 Nolu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, 2018). AFAD toplumun afet bilinç ve kültürünün artırılması maksadıyla araştırma, geliştirme ve eğitim faaliyetlerinde de bulunmaktadır. Ayrıca insanî yardım faaliyetlerini organize ederek, uluslararası acil yardımları yapmakta ve ülkemize yapılacak uluslararası yardımları kabul etmektedir (Yavuz, 2014: 118). Sosyal politika açısından AFAD aynı zamanda sosyal devletin bir ürünü olan kurum kimliğini yansıtmaktadır. Afet yönetimi toplumun tüm kesimlerini ilgilendiren bir konu olmasından dolayı geniş ölçekte politikalar oluşturulması niyetiyle ilgili kurumların katılımı sağlanarak Afet ve Acil Durum Danışma Kurulu oluşturulmuştur (4 Nolu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, 2018).

AFAD’ın kurumsal yapısı; idari açıdan yatay ve esnek şekilde hiyerarşik yapılanma içermeyen, sonuç odaklı görev anlayışıyla günün ihtiyaçlarına göre tasarlanmıştır. Ayrıca gerektiğinde kurum dışından da insan kaynağı sağlayarak, çalışma grupları oluşturabilen bir kamu kurumudur (2015 Yılı Performans Programı, 2015: 14). Görev alanı itibariyle kamu kurumları, STK’lar, üniversiteler ve özel sektör ile etkin koordinasyon ve işbirliği sağlayabilmektedir. AFAD, taşra teşkilatlanması olarak illerde doğrudan valiye bağlıdır. Teşkilat şemasında da ifade edildiği gibi 81 ilde İl Afet ve Acil Durum Müdürlükleri ve 11 ilde var olan Afet ve Acil Durum Arama ve Kurtarma Birlik Müdürlüğü şeklinde yapılanmıştır (AFAD, 2019).

Sosyal politika ekseninde refah devletinin bir gereği olarak AFAD, afet öncesi tehlikeleri öngörerek halkı uyarıcı ve hazır hale getirici sosyal politikalar üretmektedir. Afet sonrası dezavantajlı duruma düşen afetzedelere durumunu iyileştirici ve yarar sağlayıcı politikalar geliştirmektedir. Afet toplumu derinden etkileyen, halkın kendi çabalarıyla devlet yardımı olmadan başa çıkamayacağı, yerel kapasiteyi aşan durumlar olarak tarif edilse de tatbikatlar ve eğitimlerle toplumsal ve politik yönden hazırlıklı olmak, sürecin daha da kötüleşmesine engel olur ve yönetilebilirliği artırır (Ekşi, 2017: 118). Afet yönetiminin önemli özelliklerinden birisi bu sürecin işleyişinde devlet, toplum, STK'lar ve tüm aktörler bilinçli, etkili koordineli bir yaklaşım sergilemelidir. Afet yönetiminde, modern yaklaşım toplumu oluşturan bireylerin bilincini ve afetlere karşı hazırlığını artırarak, toplumsal direnci oluşturmaktır. Sosyal politikalar ise AFAD aracılığıyla bu sürece katkı sağlamaktadır. Sosyal politika üretici ve sağlayıcı kurum kimliğiyle, AFAD Başkanının, Cumhurbaşkanlığı Sosyal Politikalar Kurulu üyeliği görevi de bulunmaktadır.

3. AFAD'IN AFETLERE MÜDAHALEDE YÜRÜTTÜĞÜ SOSYAL POLİTİKALAR

AFAD, afet ve acil durumlarda sürdürülebilir kalkınmayı benimseyen risk yönetimi odaklı, etkin, ve güvenilir hizmet sağlayan küresel boyutta model alınabilecek koordinatör ve yönlendirici olmayı kendine vizyon edinmiş bir kurum olarak kendini tanımlamaktadır. AFAD bu vizyondan hareketle politikalarını oluştururken afetlerin gerçekleşmesinin kaçınılmazlığının bilinciyle afet zararlarını ve etkilerini azaltmayı, önlemlerini almayı amaçlamaktadır. Bu kapsamda temel politikasını afetlere dirençli toplum oluşturmak şeklinde belirlemiştir (AFAD, 2019). AFAD toplumun afet bilincinin ve kültürünün artırılmasını sağlamak amacıyla araştırma, geliştirme ve eğitim faaliyetlerinde bulunmaktadır. Sosyal devlet modeli kapsamında koruyucu ve önleyici tedbirlerinin alınmasını sağlamaktadır. AFAD multidisipliner, çok aktöre sahip alanda kaynakların ve imkânların rasyonel kullanıldığı çalışma biçimini esas almaktadır (AFAD Stratejik Planı, 2012). AFAD'ın 26 ilde bölge lojistik merkezi olmak üzere 51 ilde lojistik destek deposu bulunmaktadır. Bunun yanı sıra beşeri hazırlık anlamında 12 milyon insana temel afet bilinci eğitimi vermiş, olası afetlerde destek elemanı olarak 47 binden fazla gönüllüye ulaşmıştır (AA, 2019).

AFAD, topluma yönelik bu politikalarını geliştirirken 2009 yılından 2019 yılına kadar 10 yıllık süreçte ülkeye hem bütünsel afet yönetim sistemini entegre etmeye çalışmış hem de ülkenin önde gelen afet olaylarıyla mücadele etmiştir. AFAD bu 10 yıllık süreçte yapılanması sürerken doğal kaynaklı afet olarak 2011 yılında Van depremi ve yine 2011 yılında başlayan insan kaynaklı bir afet olarak Suriyeli göçünü yönetmiştir. Ayrıca sosyal devlet ekseninde

gerekli politikaları uygulayıcı kurum olarak görevlendirilmiştir. AFAD ayrıca uluslararası olaylara müdahalede kayıtsız kalmamış, Türkiye Cumhuriyeti adına ihtiyacı olan ülkelere insani sosyal yardım ve hizmetlerin ulaştırılmasını sağlamıştır.

Türkiye Tablo 1’de görüleceği gibi AFAD’ın kurulumuyla beraber geçen 10 yıllık süreçte kayıtlara geçen 19 doğal afet olayı yaşamıştır. AFAD ülkemizde meydana gelen bu afetlerin yönetimin ve yaraların sarılmasında görev almıştır. Geçen 10 yıllık süreçte toplam 849 ülke vatandaşı hayatını kaybetmiş ve 5.227 kişide yaralanmıştır. Toplamda AFAD tarafından 2.894.000 dolar ekonomik yardım uygulanmıştır(CRED, 2019). Bu afetler arasında en çok ölüm ve zarara sebep olan afetlerden birisi 2009 yılında Trakya ve İstanbul’u etkileyen sel felakettir. Diğer bir afet olayı ise 2010’da 6,0 büyüklüğünde Elazığ’da yaşanan depremdir. 2011 yılında 7,2 büyüklüğünde Van’da meydana gelen deprem ise 1999 Marmara depreminden sonra Türkiye’nin yaşadığı en büyük ve en ağır kayıplar oluşturan, afet olmuştur. Bu büyük doğal kaynaklı olaylara bakıldığında hepsinin daha AFAD’ın kurulumunun ve yapılanmasının oluştuğu ilk 3 yılda gerçekleşmiş olması acı tesadüf ve tecrübe olmuştur. Fakat AFAD ülke yönetiminin güçlü ekonomik kaynak aktarımı ve Kızılay’ın katkılarıyla bu afetlerin üstesinden gelmeyi başarmıştır.

Tablo 1: 2009-2019 Yılı Türkiye’de Meydana Gelen Doğal Afetler

YIL	AFET TÜRÜ	OLAY	TOPLAM ÖLÜM	YARALI	ETKİLENMİŞ	EVSİZ	ETKİLENEN TOPLAM	TOPLAM HASAR ('000 US)
2009	SEL	2	47	31	35100		35131	550000
2009	HEYELAN	2	15		6		6	
2010	DEPREM	1	51	100	3500		3600	
2010	HEYELAN	1	13	6		200	206	
2011	DEPREM	3	647	4303	6786	32075	43164	1744000
2011	SEL	1	8	3			3	
2012	SEL	1	13					
2013	HEYELAN	1	7					
2014	DEPREM	1		324			324	
2015	SEL	2	17		5000	1500	6500	
2017	DEPREM	1		360			360	
2017	FIRTINA	1			270		270	600000
2018	HEYELAN	1	24	100			100	
2019	SEL	1	7		220		220	
TOPLAM		19	849	5227	50882	33775	89884	2894000

Kaynak: <https://www.emdat.be/> (05.12.2019).

Türkiye’de son 10 yılda Tablo 2’de de belirtildiği gibi teknoloji ve insan kaynaklı 48 afet olayı meydana gelmiştir. Bu olaylarda toplam 1201 kişi hayatını kaybetmiş 437 kişide yaralanmıştır. Bu olaylardan en hafızalara kazınanı ve Türkiye tarihinde en çok can kaybına sebep olan iş ve maden kazası olarak kayıtlara geçen 2014 yılında Manisa’nın Soma ilçesinde yaşanan maden kazasıdır. Bu kazada 301 madenci hayatını kaybetmiştir(CRED, 2019). Bu kaza beraberinde afet yönetimi anlayışında doğal kaynaklı afetlere yönelik eğilim anlayışında ilgiyi farklı bir yöne çekerek, insan kaynaklı beklenmedik bir anda meydana gelebilecek ve çok sayıda

insanın ölümüyle sonuçlanabilecek bir afet türü varlığını ve bu türlere yönelik hazırlıklı olunması gerekliliğini ön plana çıkarmıştır. Türkiye maden ocakları yönünden zengin bir ülkedir. Aynı zamanda gerek boğazlar vasıtasıyla gemi trafiği gerek Asya ve Avrupa kıtalarını birbirine bağlayan kara ulaşım ağında merkezi rolü, bunun yanında şehirlerarası tren taşımacılığı ve ulaşımı gibi çeşitli türlerde insan kaynaklı afetlerin oluşabileceği bir ülkedir. Bu kapsamda teknoloji ve insan kaynaklı bir afet olarak kitlesel Suriyeli göçüde bunlardan birisidir. Uluslararası Afet Veri Tabanında belirtilmese de Türkiye'nin 2011 yılı itibariyle 8 yıldır önemli miktarda beşeri ve ekonomik kaynak aktardığı bu kapsamda AFAD'ın sorumluluğuna verilen ve sonu gelmeyen kitlesel göç hareketi önemli sosyal politika uygulama alanlarından biri olmuştur.

Tablo 2: 2009-2019 Yılı Türkiye'de Meydana Gelen Teknolojik Afetler

YIL	AFET TÜRÜ	OLAY	TOPLAM ÖLÜM	YARALI	ETKİLENMİŞ	ETKİLENEN TOPLAM
2009	Endüstriyel Kaza	1	19			
2010	Endüstriyel Kaza	2	41	18		18
2010	Taşıma Kazası	2	41	25		25
2011	Endüstriyel Kaza	1	10	20		20
2011	Taşıma Kazası	2	35	19		19
2012	Endüstriyel Kaza	1	10			
2012	Çeşitli Kaza	1	25	4		4
2012	Taşıma Kazası	3	135		45	45
2013	Çeşitli Kaza	1	10			
2013	Taşıma Kazası	1	18			
2014	Endüstriyel Kaza	3	329	80	1	81
2014	Taşıma Kazası	4	81	50	7	57
2015	Taşıma Kazası	8	123	10	258	268
2016	Çeşitli Kaza	1	12	22		22
2016	Taşıma Kazası	6	148	24	43	67
2017	Taşıma Kazası	5	75	7		7
2018	Taşıma Kazası	4	62	95		95
2019	Çeşitli Kaza	1	10	13		13
2019	Taşıma Kazası	1	17	50		50
TOPLAM		48	1201	437	354	791

Kaynak: <https://www.emdat.be/> (05.12.2019).

3.1. AFAD'ın Doğal Afetlere Yönelik Politika Uygulamaları: Van Depremi Örneği

Van depremi; 2011 yılı 23 Ekim Erziç, 9 Kasım Edremit merkezli olmak üzere çevre bölgeleri de etkileyen çok sayıda can kaybıyla, yapı stoğundan dolayı yıkıcı hasar oluşturan 1999 Marmara depreminde sonra yakın tarihte Türkiye'nin yaşadığı en ağır deprem olmuştur. Deprem de toplam 644 insan hayatını kaybederken, 1966 kişi yaralı kurtulmuştur. İlk anda hızlı bir şekilde başlayan arama kurtarma faaliyetleriyle 252 kişi enkaz altından sağ kurtarılmıştır (AFAD, 2019).

Depremlerde altın saat olarak nitelendirilen ilk 72 saat çok önemlidir. Van depremin enkaz altında kalan kişilere müdahale ve etkilenen vatandaşlara ilk sağlık tedavilerinin yapılması amacıyla afet bölgesi ilan edilen Van'a hızlı bir şekilde sosyal politikanın bir aracı olarak sağlık hizmetleri sunulmuştur. Van depremi müdahalesi sürecinde 5.267 arama kurtarma personeli, 2.976 sağlık personeli ve 18' i hava olmak üzere 201 ambulans görevlendirilmiştir.

Depremden etkilenmeyen hastanelere ilaveten 11 seyyar hastane kurulumu ile sağlık hizmetleri sunulmuştur (AFAD, 2019).

Van'ın 2011 yılı itibariyle 1.022.532 olan nüfusunun 100.000'den fazlası meydana gelen afetten etkilenmiştir. Barınma ihtiyaçları için afetzedeler öncelikle çadır kent ve devamında konteynır kentlere yerleştirilmiş isteyenler komşu illerde devlet tarafından misafirhanelere yerleştirilmiştir. Kızılay tarafından ilk olarak afetzedeler için 2.471 olmak üzere toplamda 76.802 çadır kurulmuştur. Dünyanın farklı ülkelerinden de 29.222 adet çadır gönderilmiştir. Ayrıca Türkiye tarafından 310 prefabrik ev, 3.794 mevlana tipi prefabrik konut ve yabancı ülkeler tarafından da 250 adet prefabrik ev gönderilmiştir. Barınma yardımı kapsamında TOKİ'nin deprem öncesi yaptığı 1.708 konut ve 2012 yılında yapılarak teslim edilen 15.323 konut depremde evsiz kalan vatandaşlara tahsis edilmiştir (Laçiner ve Yavuz, 2013: 214).

Gıda yardımı olarak ise ilk gün 1.120 olmak üzere toplamda 10.064 koli yardım yapılmıştır. Kızılay ve bazı STK'lar tarafından seyyar mutfaklar kurularak sıcak yemek dağıtımları yapılmıştır. Ayrıca Erciş'te 8 aşevinde 81.000 öğün Van merkez de 3 aşevinde 60.000 öğün yemek dağıtımı gerçekleştirilmiştir (Laçiner ve Yavuz, 2013: 216). Van depremi için kamu kurumlarının ödenek aktarımları, özel sektör, Kızılay, STK'lar kalıcı konut yapımı kapsamında TOKİ'ye aktarılan tutar ve insani yardım kampanyalarıyla toplamda 4,8 milyar TL nakdi tutar toplanmıştır. Van'ın tekrar eski haline dönmesi ve iyileştirme projeleri kapsamında ise 5,5 milyar TL tutar hesaplanmıştır (AFAD, 2019) (Tablo 3).

Tablo 3: Van'a Yapılan Harcama Dağılım Tablosu

Kalıcı Konutlar İçin TOKİ'ye Aktarılan Tutar	2.362.000.000 TL
Diğer Bakanlık, Kamu Kurum ve Kuruluşları Harcamaları	1.210.552.445 TL
AFAD Gönderilen Toplam Acil Yardım Ödeneği	502.175.666 TL
EYY Kapsamında Aktarılan Tutar	254.500.000 TL
İnsani Yardım Hesaplarından Yapılan Harcamalar	224.030.000 TL
Kızılay	121.740.373 TL
Yurtdışından Gelen Malzemelerin Toplam Tutarı	76.849.000 TL
STK'lar (Bilgi Alınabilen)	27.112.540 TL
Valilikler	21.345.000 TL
Özel Sektör	13.880.000 TL
Başbakanlık	10.000.000 TL
Van Maliyeti Toplam Van Maliyeti Toplam	4.824.185.024 TL

Kaynak: <https://www.afad.gov.tr/> (10.12.2019).

Eğitim faaliyetlerinin devam etmesi için 33 adet yeni okul yapılmış ve 66.755 öğrencinin eğitim hayatının sekteye uğramaması adına 30 ildeki okullara misafir olarak nakli sağlanmıştır. Rehabilitasyon ve iyileştirme çalışmaları kapsamında 30 psikososyal faaliyet çadırı kurulmuş ve 200 psikolog ve sosyal çalışmacı görevlendirilmiştir. Ayrıca sosyal güvenlik

işlemlerinden de afetten etkilenenlere kolaylıklar sağlanmış prim ödemeleri 1 yıl ertelenmiştir (AFAD, 2019).

Türkiye Cumhuriyeti sosyal devletin bir gereği olarak Van depremi örneğinde yukarıda da zikredildiği gibi birçok sosyal politika uygulamaları gerçekleştirmiştir. Sosyal politikanın temel hedeflerinden birisi dezavantajlı gruplara gerekli olan devlet imkânlarını kamu gücü vasıtasıyla kullanarak ihtiyaçlarını gidermek ve durumlarını iyileştirmektir. Van depremi mağdurlarına Türkiye AFAD vasıtasıyla hem depremin etkilerinin azaltılması hem de olay yerinde görev alacak kuruluşların koordinasyonunu sağlamak amacıyla insani yardımların etkin biçimde sunulmasını sağlamıştır.

3.2. AFAD'ın Teknolojik Afetlere Yönelik Sosyal Politika Uygulamaları: Suriyeli Göçü Örneği

Sosyal politikalar ilk aşamada dar anlamda belli bir tanım kalıbına girse de çağımızda geniş anlama bürünen ve her geçen gün bu anlama yeni fonksiyonların yüklendiği tanımlanmasının güçleştiği bir yapı halini almıştır. Sosyal politikaların çağımızda ki en güncel sorunlarından biri olarak göç olgusu artık yalnızca göç veren değil göç alan toplumları da etkilemektedir. Kaynağında insan ve teknolojinin olduğu 21. asrın savaşları en çok da sosyal politikaları zulme uğrayan ve yerinden edilen toplumların sorunlarını çözerek kalıcı insan onuruna yaraşır politikalar üretmeye yöneltmelidir.

Günümüzde yaşanan savaş ve terör olaylarının herhangi bir tarafı olmasa da en çok etkilenenler sivil vatandaşlar olmaktadır. Türkiye tarihinde her dönem göç akınlarına maruz kalmış bir ülkedir ancak 21. Yüzyıl daha dramatik başlamış ve Türkiye'nin komşu ülkelerine savaş ve iç karışıklık getirmiştir. 2001 ABD-Afganistan, 2003 ABD-Irak ve 2010 Arap Baharı ile başlayan Kuzey Afrika, Arap Yarımadası ülkeleri ve Suriye'de etkili olan sonu gelmeyen iç karışıklıklar büyük bir göç akımı doğurmuştur. Türkiye özellikle Suriye ve Iraktan gelen bu göçten etkilenmiş, geçici koruma statüsü altında sınır bölgelerinde AFAD tarafından sığınmacılara yönelik politika faaliyetlerinin koordinasyonunu sağlamıştır (Tosun ve Azazi, 2019: 2).

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü 2013 yılında kurulduğu için bu dönemde AFAD tek başına bu sorumluluğu uzun dönem üstlenmiştir. AFAD tarafından sınır illeri geçici barınma merkezleri inşa edilmiş ve kamplarda diğer ülkelerde görülmemiş insani imkânlar sağlanmıştır. Suriye'den ülkemize yönelik nüfus hareketleri için AFAD tarafından Suriye sınırına yakın 10 şehirde kurulan geçici barınma merkezlerinde 258.545 Suriyelinin ikameti sağlanmıştır. Bu da o dönem ki Suriyeli toplam sayısının %10 unu oluşturmaktadır. Fakat zamanla bu ilticanın beklenen üstünde gerçekleşmesi kurulan kamplar dışında da tüm ülkeye yayılan ikamete sebep olmuştur (GİGM, 2016: 80). Türkiye 2019 itibarıyla barınma merkezlerinden çoğunu (Adana,

Osmaniye, Kahramanmaraş, Kilis, Hatay) hariç kapatmıştır ve barınan Suriyeli sayısını azaltmıştır. 2019 Aralık ayı itibariyle toplam 3.629.552 Suriyeli sığınmacının 61.781'i bu barınma merkezlerinde kalmaktadır (GİGM, 2019). Geçici barınma merkezlerinin tamamında; teknik hizmetler, iletişim ve bilgi sistemleri, muhasebe ve satın alma hizmetleri, sağlık hizmetleri, psikososyal hizmetler, eğitim hizmetleri, itfaiye hizmetleri, spor hizmetleri, lojistik, dağıtım ve depo hizmetleri, din hizmetleri, özel güvenlik hizmetleri, tercümanlık hizmetleri, temizlik hizmetleri, yazı işleri bürosunun bulunması gerekmektedir. Geçici barınma merkezleri hizmet büroları, kendi görevleriyle ilgili konularda yabancıların verilerini, İl Göç İdaresi Müdürlüğü Temsilciliği bilgisine göre almak, saklamak ve kullanmakla yükümlüdür, hizmetlerin yürütülmesinde Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün verileri kabul edilmektedir (Geçici Barınma Merkezlerinin Kurulması, Yönetimi ve İşletilmesine Hakkında Yönerge 2015, Md., 21).

Suriyelerin sağlanan eğitim hizmetlerinin maliyetleri sağlık hizmetlerine göre devlet okullarının ücretsiz olmasından dolayı düşük olsa da küçük yaşta çalışmak zorunda kalan sığınmacı çocukların eğitime katılımı düşük olmaktadır (Uzun, 2015: 115-116). Türkiye sağlık hizmetlerinde kendi vatandaşlarına şartlı refah devleti kapsamında sağlık politikaları sunarken Suriyeli sığınmacılara yönelik oldukça cömert davranmaktadır. Geçici Koruma Yönetmeliği kapsamında değerlendirilenler arasında ihtiyaç sahibi olanlarda ülke vatandaşlarının faydalandığı gibi eşit statüde yardım ve destek fonlarından yararlanabilmektedir. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, usul ve esasları belirlemek bu kapsamda faaliyetleri yürütmekle görevlidir (Geçici Koruma Yönetmeliği, 2014: Md.: 30). Buna ek olarak geçici koruma kimlik belgesi çalışma izni yerine de geçmektedir. Geçimlerini sağlamak adına geçici kimlik belgesi olanlar yabancıların çalışma izin usul esaslarından muaf olarak gelir getirici işlerde kolaylıkla çalışabilmektedir (SGDD, 2016) (Tablo 4).

Tablo 4: Suriyeli Sığınmacılar İçin Harcanan Maliyetlerin Analizi

Belediyecilik Hizmetleri	17.527.481.000
Sağlık Hizmetleri	16.030.111.000
Eğitim Hizmetleri	15.489.968.000
Yardım Olarak Dağıtıldığı Düşünülen Miktar	11.649.434.000
Güvenlik ve Kamu Düzeni Hizmetleri	9.228.707.000
Afet Acil Durum Daire Başkanlığı	5.586.594.000
Sıfır Noktası İnsani Yardım	2.228.775.000
Türk Kızılay'ı – Türkiye Diyanet Vakfı - Çeşitli Vakıflar	2.058.122.000
Fırat Kalkanı Bölgesi	1.630.457.000
Kamplardaki Amortisman Maliyeti	1.505.386.000
Diğer Sivil Toplum Kuruluşları	852.600.000
Göç İdaresi Genel Müdürlüğü	780.807.000
Belediye Tarafından Düzenlenen Kampanyalar	312.092.000
Toplam	84.880.541.000

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr>, 2017. (15.12.2019)

Sonuç olarak bakıldığında Suriyeli sığınmacı göçü Uluslararası Afet Veri Tabanı'nda afet olarak ülkeye bilançosu işlenirse de Türkiye'nin 2011 itibariyle en yoğun mesai harcadığı konulardan birisi olmuştur. Suriye 2013-2018 yılları arasında diğer ülkelerden ve kuruluşlardan en çok insani yardım alan ülke olmuştur. Türkiye ise uluslararası insani yardım miktarının en büyük bölümünü Suriye'ye harcamıştır (AA, 2019). Suriyeli insan göçü başlangıçta afet kapsamında değerlendirilmiş ve Göç İdaresinin kurulmamasıyla beraber AFAD'a görev olarak atfedilmiştir. Fakat tahmin edilmediği şekilde bu göç olayının uzaması ve sonu gelmemesiyle, olay afet kapsamından çıksa da 7 yıl süreyle AFAD kamplardaki hizmet yürütücülüğünü sürdürmüş ve 2017 yılı itibariyle kampların sorumluluğu yönetsel açıdan Göç İdaresi Genel Müdürlüğüne devredilmiştir. Türkiye'nin uzun soluklu Suriyeli göçü örneğinde olduğu gibi afet yönetimi ekseninde sosyal politika hizmeti anlayışında çıkılarak, köklü göç yönetimine yönelik sosyal politika uygulama mekanizmaları geliştirmesi isabetli olacaktır (Tosun vd., 2019: 158).

3.3. AFAD'ın Türkiye Dışındaki Afetlere Yönelik Sosyal Politika Uygulamaları: Uluslararası İnsani Yardım Örneği

İnsanlık tarih boyunca birçok büyük afet olayına maruz kalmıştır. Afetlerle mücadelede ve müdahalesinde etkilenen ulusun zararlarını en aza indirmesi ve yaralarının sarılması için insanların uluslararası dayanışma ve bütünleşmeyle yardımlaşması önemlidir. Afetlerin türleri farklı olsa da meydana getirdiği yıkım ve etkileri ortaktır. Bundan dolayı afetlerde uygulanacak sosyal politikalar önemlidir (Altun, 2017: 51-52). Afete uğrayan ülke gerek ekonomik gerek beşeri yıkıma uğramakta ve afetin ana dinamiği afetten etkilenen bölgenin imkânlarının yetersizliği gerçekleşmektedir. Bu olgu neticesinden afet sonrası uluslararası ayni ve nakdi yardımlara ihtiyaç duyulmaktadır. İnsani yardım faaliyetleri ne insanların tepkisinden doğan sorunların tümünü çözebilecek, ne de insanların çektiği acıları tümünü önleyebilecektir. Çünkü afet sonrası yardımlar tipik olarak afetlerden kaynaklanan toplam tahmini ekonomik zararın sadece yüzde 3'ünü kapsamaktadır (Noy vd., 2012: 1). İnsani yardım uygulamalarında amaç kuruluşlarının ve ülkelerin sağladığı yardımların kalitesini ve etkinliğini arttıracak bir takım yollar göstererek, afetin etkilediği yaşamlar için belirgin farklar oluşturmaktır (İlhan, 2013: 128). Bu kapsamda afet sonrası yardım artışlarının ana belirleyicileri, etkinliğin kendisinin yoğunluğu ve alıcı ülkenin kalkınma seviyesi, ülke büyüklüğü ve yabancı rezerv stokları gibi özellikleri olarak ortaya çıkmaktadır (Noy vd., 2012: 1).

Küreselleşme ile beraber afetlere yönelik müdahale anlayışı ve oluşturulan afet yönetimi sistemleri ortak bir noktaya doğru ilerlemektedir. Küreselleşmeyle afetler, etkileri ve çözüm mekanizmaları ulusal ölçekten ziyade, uluslar üstü bir kapsamda değerlendirilmelidir. Uluslararası alanda Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) ve İnsani Yardım

Koordinasyon Ofisi (OCHA) afetlere karşı insani yardım faaliyetlerinin öncülüğünü yapmaktadır. Afete maruz kalan ülkelere Uluslararası Kızılay ve Kızıllaç Hareketi gibi birçok kuruluş, afetlere yönelik sosyal yardım ve sosyal hizmet faaliyetleri ulaştırmaktadır (Altun, 2017: 51-52) Afetlerin zararının tespiti ve azaltılmasında bir ülkenin afet yönetim sisteminin kurumsallaşması, aktif sorumluluk sahibi rolü, ülke ve uluslararası boyutta tanınır ve işbirliği içerisinde olması gerekmektedir (Çağlar ve Kuşcuoğlu, 2013: 46-51). Türkiye'nin uluslararası alanda ülkelerin yaşadığı afetlere yönelik sosyal politika ekseninde yardım hizmetlerini ulaştıran ve sunan kurum AFAD'dır. Türkiye'nin afet yönetim yapısı yeni oluşturulduğundan dolayı teşkilatlanma ve organizasyon açısından uluslararası alanda farklılık gösterebilmektedir (Kaynak ve Erel, 2016: 12). Uluslararası insani yardım uygulamaları sayesinde diğer ülkelerin afet yönetim sistemi ve müdahale boyutu da öğrenilmektedir. Türkiye Dünya'da yaşanan afet olaylarına sessiz kalmamış aynı ve nakdi şekilde farklı ekonomik yapı ve güce sahip birçok ülkeye yardım ulaştırmıştır (Tablo 5).

Tablo 5: AFAD 2009-2018 Yılları Arası Uluslararası İnsani Yardım Faaliyetleri

Sayısı	Ülkeler	Miktar (\$)	Sayısı	Ülkeler	Miktar (\$)
1	Afganistan	650.900	28	Makedonya	359.136
2	Arnavutluk	339.600	29	Malezya	282.000
3	Bangladeş	57.349.000	30	Mısır	2.820.500
4	Bosna-Hersek	906.000	31	Moğolistan	776.000
5	Çad	328.000	32	Moldova	200.000
6	D. Kongo Cumhuriyeti	1.300.000	33	Moritanya	2.650.000
7	Ekvador	300.000	34	Mozambik	100.000
8	Endonezya	195.000	35	Myanmar	10.362.000
9	Filipinler	700.000	36	Nepal	377.960
10	Filistin	202.146.144	37	Nijer	5.360.000
11	Gambiya	72.500	38	Özbekistan	108.000
12	Gine	880.000	39	Pakistan	198.110.800
13	Güney Sudan	75.000	40	Rusya	1.165.800
14	Haiti	5.930.000	41	Senegal	2.650.000
15	Irak	38.409.000	42	Sırbistan	259.000
16	İran	56.000	43	Sierra Leone	860.000
17	İsrail	786.000	44	Somali	217.010.000
18	İtalya	76.700	45	Sudan	14.720.000
19	Japonya	1.595.000	46	Suriye	1.140.000.000
20	Kamerun	200.000	47	Şili	1.005.000
21	Kırgızistan	1.848.000	48	Tacikistan	100.000
22	KKTC	1.096.500	49	Tunus	2.732.000
23	Kolombiya	100.000	50	Uganda	100.000
24	Kosova	61.300	51	Ukrayna	140.000
25	Liberya	860.000	52	Vanuatu	150.000
26	Libya	22.207.000	53	Vietnam	50.000
27	Lübnan	10.065.000	54	Yemen	5.515.000
54 Ülkeye Yapılan Toplam Yardım Miktarı (ABD Doları)				1.994.8885.840	

Kaynak: AFAD Uluslararası İnsani Yardım Faaliyetleri 2009-2018 Raporu, 2018.

Türkiye adına AFAD'da uluslararası afetlere yönelik sosyal politika alanında kurulduğu 2009 yılı itibariyle 2018 e kadar 5 kıtada 50'den fazla ülkede, deprem, sel, kıtlık, kuraklık, iç karışıklıklar ve yangın gibi afet ve acil durumlardan etkilenen insanlara yardım etmek üzere insani yardım çalışmaları gerçekleştirmiştir. Türkiye AFAD öncülüğünde Tablo 6'da görüleceği üzere 2009-2018 yılları arasında 5 kıtada 54 ülkeye toplam 1 milyar 994 milyon 885 bin 840 ABD doları yardım ulaştırmıştır. Türkiye, 8,07 milyar ABD doları yardımıyla, 2017 yılında en çok insani yardım gerçekleştiren ülke olmuştur (AFAD Uluslararası İnsani Yardım Raporu, 2018: 5).

Türkiye milli gelirinin % 0,85'ini insani yardımlara harcayarak İngiltere merkezli Kalkınma İnisyatifleri Örgütü'nün yayınladığı Küresel İnsani Yardım 2018 Raporu'nda en cömert ülke seçilmiştir. Dünya ülkelerinin 2017 yılında yaptığı toplam 27,3 milyar dolarlık insani yardımın % 60'ı 10 ülkeye kanalize edilmiştir. Günümüzde 134 ülkede halen 201 milyon insan uluslararası insani yardıma muhtaç durumdadır (AA, 2019). Bu da sosyal politika temelinde insanların ihtiyaçlarının giderilmesinde uluslararası boyutta yardımlaşmanın bile yetersiz kaldığını göstermektedir. Uluslararası insani yardım faaliyetleri toplumsal zararların azaltılması ve toplumsal düzenin korunması için sorunların çözümünde önem arz etmektedir. Türkiye'nin uluslararası yardım faaliyetlerindeki aracı kurumu olarak AFAD, küresel sosyal refaha ve barışa katkı sağlamaktadır.

SONUÇ

Sosyal politikanın geniş anlamda konusu ve kapsamı her geçen gün değişse de merkezine toplumu etkileyen sorunları alması sabit kalmaktadır. Sosyal politika toplumun sorunlarını hedef alırken amacı sadece bu sorunları belirlemek değil çözümlerini de beraberinde sunmayı amaçlamasıdır. Afetler sosyal politika ekseninin bu iki yönünü de kapsamaktadır. Birincisi afetlerin risk yönetimi sürecinde toplumsal farkındalık oluşturularak afetlerin öngörülmesi ve bir toplumsal bütünleşmeyle hazırlıklı olunması gerekmektedir. Sosyal politikanın diğer ekseninde ise afetlerin kriz yönetimi safhasında hem devlet hem de toplumsal dayanışmayla zararlar azaltılmalı ve iyileştirme sağlanmalıdır. Bu afet öncesi ve sonrası süreçte sosyal ağlarla ve toplumsal katılımıla bütünleşmiş iyi bir afet yönetim sisteminin geliştirilmesi önemli bir sosyal politika sorunun çözümüne katkı sağlayacaktır. Vatandaşları tarafından tüm ülkelerde afet yönetimi kurumlarından afetlere yönelik sürdürülebilir ve geliştirilebilir politikalar üretmesi beklendiği gibi Türkiye içinde de AFAD bu beklentinin karşılığıdır.

Ülkelerin afet risk potansiyeli için var olduğu coğrafya ne kadar önemli ise ülkelerin geçmişten gelen kültürel konjonktürleri de o kadar önemlidir. Ülkemiz afetler sonrası yardımlar konusundaki inancından ve geleneklerinden gelen yardımseverlik duygularıyla, sosyal

dayanımların dünya da örneklerini sergilese de afetlere karşı, kaderi inancı da hazırlık ve bilinçlenmenin önüne geçtiği yadsınamaz bir gerçektir. Elbette afetlere dirençli ulusun inşası afetlerin yönetilebilir olduğuna inandırılmış toplumla mümkündür. Ülkemizin bu eksik yönü sosyal politikanın toplumsal dönüşüm ve geliştirici yönünden beslenerek afetlere daha hazır bir ulusu inşa etmelidir.

Çalışma, AFAD öncülüğünde Türkiye'nin sosyal devlet geleneğinin bir gereği olarak ülke içinde ve dışında yaşanan afetlere yönelik geçen 10 yıllık süreçteki müdahale faaliyetlerine ışık tutmaktadır. Bu süreçte Türkiye Uluslararası Afet veri Tabanı kayıtlarına göre 19 doğal, 48 teknolojik afet yaşamış fakat çalışma da sosyoekonomik olarak ülkeyi etkileme ve AFAD'a yüksek sosyal politika uygulama sorumluluğu biçme örneği kapsamında 3 olay değerlendirilmiştir. Bu olaylar sosyal politika perspektifinde devletin güçlü ekonomik kaynak aktarımı, sivil katılım, STK'ların desteği ve AFAD'ın koordinasyonu öncülüğünde gerçekleşmiştir. Sonuç olarak AFAD'ın geleceğe yönelik belirleyeceği politikaların oluşumunda ve afetlerde ortaya çıkabilecek sosyal sorunların çözümünde şüphesiz geçmişteki sosyal politika faaliyetlerinin açıklanması etkili olacaktır.

Kaynakça

- AFAD. (2012). *2013-2017 Stratejik Planı*, T.C. Başbakanlık Afet Ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. Ankara.
- AFAD. (2018). *Uluslararası İnsani Yardım Faaliyetleri 2009-2018 Raporu*, https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/35430/xfiles/Uluslararası_İnsani_Yardım.pdf, 15.12.2019.
- AFAD. (2019). <https://www.afad.gov.tr/>, (Erişim Tarihi:15.12.2019).
- Anadolu Ajansı. (2019). <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/afad-10-yasinda/1674741>, (Erişim Tarihi:15.12.2019).
- Anadolu Ajansı. (2018). <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/kuresel-insani-yardim-raporu-dunyanin-en-comert-ulkesi-turkiye/1180618>, (Erişim Tarihi:15.12.2019).
- Anadolu Ajansı, (2017). <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/basbakan-yardimcisi-akdag-suriyeliler-icin-harcanan-toplam-maliyet-84-milyar-880-milyon-lira/990509>, (Erişim Tarihi:15.12.2019).
- Altan, ÖZ. (2011). *Sosyal Politika*, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları. Eskişehir.
- Altun, F. (2017). Uluslararası Kuruluşların Afetlere Yönelik Sosyal Yardım Ve Sosyal Hizmet Faaliyetlerinin İncelenmesi. *Journal of Social Work*. 1(1): 32-54.
- Arouri M., Nguyen, C., Youssef, AB. (2015). Natural Disasters, Household Welfare, and Resilience: Evidence from Rural Vietnam. *World Development*. Volume: 70: 59-77. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev>,(Erişim Tarihi:15.12.2019).

Bahadır, H., Uçku, R. (2018). Uluslararası Acil Durum Veri Tabanına Göre Türkiye Cumhuriyeti Tarihindeki Afetler. *Doğal Afetler ve Çevre Dergisi*. 4(1): 28-33.

BM. (1992). United Nations Conference on Environment & Development Rio de Janeiro, Brazil, 3 to 14.

CRED. (2019). https://www.emdat.be/emdat_db/, (Erişim Tarihi:15.12.2019).

Çağlar, B., Kuşçuoğlu, M. (2013). İnsani yardım ve lojistik yönetimi. *ABMYO Dergisi*. 29(30): 45-52.

Ekşi, A. (2017). *Kitlesel Olaylarda Hastane Öncesi Acil Sağlık Hizmetleri Yönetimi*. 2. Baskı. Kitapana Yayınevi. İzmir.

GİGM. (2019). <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>, (Erişim Tarihi:15.12.2019).

GİGM. (2016). 2015 Göç Raporu.

https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/YillikGocRaporlari/2016_yiik_goc_raporu_haziran.pdf, (Erişim Tarihi:15.12.2019).

İlhan, AM. (2013). Afetler Ve İnsani Yardım Operasyonlarında Silahlı Kuvvetlerin Rolü. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*. 2(1): 107 – 129.

Kaynak, R., Erel, M. (2016). Türkiye’de Faaliyet Gösteren İnsani Yardım Örgütlerinin Kurumsal Yetenek. Afet Odaklılık Ve Afet Yönetim Performansı Üzerine Bir Araştırma, *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*. 7(15): 1-19.

Laçiner, V., Yavuz, Ö. (2013). Van Depremi Örneğinde Afetler Sonrası Yapılan Yardımlar ve Hukuki Çerçevesi. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 5(9): 114-135.

Managi, S., Guan, D. (2017), “Multiple Disasters Management: Lessons from the Fukushima Triple Events”, *Economic Analysis and Policy*. No: 53.

Mechler, R. (2009). Disasters and Economic Welfare: Can National Savings Help Explain Postdisaster Changes in Consumption?, *World Bank Policy Research Working Paper 4988*. Washington, DC, United States: The World Bank.

Misra, S., Goswami, R., Mondal, T., Jana, R. (2017), Social Networks in the Context of Community Response to Disaster: Study of a Cyclone-affected Community in Coastal West Bengal, India, *International Journal of Disaster Risk Reduction*. No: 22.

Noy, I., Becerra, O., Cavallo, EA. (2012). Foreign Aid in the Aftermath of Large Natural Disasters, *IDB Working Paper* No. IDB-WP-333.

Pearce, L. (2003). Disaster Management and Community Planning, and Public Participation: How to Achieve Sustainable Hazard Mitigation, *Natural Hazard*. 28:211–228. <https://doi.org/10.1023/A:1022917721797>

Snyder, M., Omoto, AM. (2008). Volunteerism: Social Issues Perspectives and Social Policy Implications, *Social Issues and Policy Review*. 2(1): 1-36.

SGDD. (2016). <http://www.refugeeinturkey.org/Turkiyede-Multeci-Olmak-i5>, (Erişim Tarihi:01.12.2019).

Şenkal, A. (2007), *Küreselleşme sürecinde Sosyal Politika*. 2. Baskı. Alfa Yayıncılık. İstanbul.

T.C. Resmî Gazete. (2018). Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında 4 Nolu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi. Resmî Gazete Tarihi: 15 Temmuz 2018. Resmî Gazete Sayısı: 30479.

T.C. Resmî Gazete. (2015). Geçici Barınma Merkezlerinin Kurulması, Yönetimi ve İşletilmesine Hakkında Yönerge, Sayı: 23796, (Erişim Tarihi: 04.11.2015).

T.C. Resmî Gazete. (2014). Geçici Koruma Yönetmeliği. Resmî Gazete Tarihi: 22 Ekim 2014. Resmî Gazete Sayısı: 29153.

Tepav. (2019). Sosyal Politika Çalışmaları. <https://www.tepav.org.tr/tr/calismalarimiz/s/358>, 01.12.2019

Tosun, S., Azazi, H. (2019). Yerel Kuruluşların Mülteci Ve Sığınmacılara Yönelik Sosyal Politika Uygulamaları: Balıkesir Örneği. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*. 14(2): 213-234.

Tosun, S., Yıldırım, Y., Azazi, H. (2019). Afet Yönetiminde Sığınmacılara Yapılan Sosyal Yardımlar ve Hizmetler Üzerine Nitel Araştırma. Editör Sait Erdal Dinçer vd. *Sosyal, Beşeri Ve İdari Bilimler Alanında Araştırma Ve Değerlendirmeler Cilt 3*. 1.Baskı. Gece Kitaplığı Yayınevi. Ankara. 2019:135-160.

Uzun, A. (2015). Günümüzün Sosyal Ve Ekonomik Sorunu Olan Suriyelilerin Mülteci Ve Ekonomi Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi. *Ankara Barosu Dergisi*. 1(1):105-120.

Yavuz, Ö. (2014). *Afetler Sonrası Yapılan Sosyal Yardımlar ve Hizmetler*. İdeal Kültür Yayıncılık. Çanakkale.

Yenihan, B. (2017). Bir Sosyal Politika Aracı Olarak Sosyal Güvenlik: Dünya'da ve Türkiye'de Gelişimi Üzerine Bir İnceleme. *Yönetim Bilimleri Dergisi*. 15(30): 177-196.